

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 juli 2015

Mål nr

T 3935-14

KLAGANDE

Nordic Gas Cleaning AB:s konkursbo, 556758-1664

Ombud: Jur.kand. TL

MOTPART

JH

Ombud: Jur.kand. CB

SAKEN

Låneförbudet i aktiebolagslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2014-07-01 i mål T 9622-13

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Nordic Gas Cleaning AB:s konkursbo ska ersätta JH för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 6 937 kr, avseende ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Nordic Gas Cleaning AB:s konkursbo har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla konkursboets talan. Konkursboet har också yrkat att JH ska förpliktas att betala ersättning för boets rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

JH har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågorna i Högsta domstolen

1. Den 6 september 2011 lånade JH 65 600 euro av Nordic Gas. Ett skuldebrev utställdes av JH samma dag. Enligt skuldebrevet skulle lånebeloppet utbetalas under september och oktober 2011.
2. JH utsågs den 20 september 2011 till styrelsesuppleant i Nordic Gas. Utbetalning av lånet skedde vid flera tillfällen under perioden den 29 september – 4 november 2011.

3. Efter det att Nordic Gas hade försatts i konkurs väckte konkursboet talan mot JH. Enligt konkursboet hade utbetalningarna skett i strid med låneförbudet i aktiebolagslagen (2005:551). Utbetalningarna var därför ogiltiga och skulle återbäras. JH bestred yrkandet. Som grund för bestridandet anförde han att lånet inte hade lämnats i strid med låneförbudet eftersom han utsetts till styrelsesuppleant först efter det att låneavtalet hade ingåtts.

4. Konkursboets talan ogillades av tingsrätten. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut.

5. Frågorna i målet är dels om en styrelsesuppleant ingår i den personkrets som träffas av aktiebolagslagens låneförbud, dels vid vilken tidpunkt som ett lån ska anses ha lämnats vid tillämpningen av låneförbudet.

Regleringen avseende låneförbudet

6. Enligt 21 kap. 1 § aktiebolagslagen får ett aktiebolag inte lämna penninglån till en styrelseledamot eller till vissa andra personer som är närstående till bolaget. Av 3 § framgår att bestämmelsen gäller även i fråga om ställande av säkerhet för penninglån.

7. Om ett aktiebolag har lämnat lån i strid med låneförbudet följer av 21 kap. 11 § aktiebolagslagen att mottagaren ska återbära vad han eller hon har uppburit. I detta ligger att den civilrättsliga rättsföljden är ogiltighet (se prop. 2004/05:85 s. 435 f.).

8. Ett åsidosättande av låneförbudet är också straffbelagt. Av 30 kap. 1 § aktiebolagslagen framgår att den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot låneförbudet döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Låneförbudets tillämplighet på styrelsesuppleant

9. I 8 kap. 3 § andra stycket aktiebolagslagen anges att lagens bestämmelser om styrelseledamot i tillämpliga delar också gäller suppleant. I förarbetena till 21 kap. 1 § uttalas att låneförbudet är avsett att gälla även lån till suppleant (se a. prop. s. 802). Uttalanden med samma innebörd gjordes i förarbetena till motsvarande bestämmelser i den tidigare aktiebolagsrättsliga lagstiftningen (se prop. 1973:93 s. 133 och prop. 1997/98:99 s. 209).

10. Regleringen bör mot denna bakgrund ges den innebörden att en styrelsesuppleant ska jämföras med en styrelseledamot när det gäller tillämpningen av låneförbudet i 21 kap. 1 § aktiebolagslagen.

Vid vilken tidpunkt ska ett lån anses ha lämnats vid tillämpning av låneförbudet?

11. I 21 kap. 1 § aktiebolagslagen beskrivs det otillåtna förfarandet på så sätt att aktiebolaget inte får ”lämna penninglån” till den krets som träffas av låneförbudet. Den fråga som då måste besvaras är när ett lån ska anses ha lämnats.

12. Vid försträkningsavtal utgör avtalslagens regler om avtals ingående och bindande verkan utgångspunkten. I ett fall där avtal om lån ingås vid en viss tidpunkt och utbetalning ska ske vid ett senare tillfälle uppstår normalt redan vid avtalstillfället en förpliktelse för långivaren att utbetala lånebeloppet. En därefter följande utbetalning utgör då långivarens huvudsakliga prestation enligt avtalet.

13. En tydlig fördel med att låta den avgörande tidpunkten vara då låneavtalet ingås är att den osäkerhet som det skulle innebära, om avtalets giltighet är svävande fram till utbetalningstillfället, kan undvikas. Såväl parterna som tredje man bör kunna förlita sig på att verkningarna av ett ingånget avtal inte påverkas av när låntagaren, i förhållande till avtalets ingående, inträder i eller utträder ur den krets som berörs av låneförbudet. Att knyta tidpunkten till avtalets ingående är också mest förenligt med allmänna principer (jfr NJA 1980 s. 311 och NJA 1995 s. 418). En sådan ordning ligger dessutom väl i linje med lagtextens uttryck att ”lämna penninglån”.

14. Mot att knyta tidpunkten till låneavtalets ingående talar att låneförbudets kapitalskyddande syfte i vissa situationer tillgodoses bättre om låntagarens status vid utbetalningen är avgörande, även om förpliktelsen för aktiebolaget uppkommer redan i och med avtalets ingående. I samma riktning talar att den föreskrivna rättsföljden i 21 kap. 11 § aktiebolagslagen är återbäring av belopp som har betalats ut.

15. Sammantaget framstår emellertid de skäl som talar för att tidpunkten för låneavtalets ingående ska vara avgörande som så starka att det är denna tidpunkt som bör väljas. Vid tillämpning av låneförbudet i 21 kap. 1 § aktiebolagslagen ska ett penninglån således anses ha lämnats när ett bindande låneavtal har ingåtts. Om låntagaren då ingår i den krets som omfattas av förbudet är lånet otillåtet.

Bedömningen i detta fall

16. När låneavtalet ingicks var JH inte styrelsesuppleant i Nordic Gas. Bolagets lån till honom träffades därmed inte av låneförbudet i 21 kap. 1 § aktiebolagslagen. Det innebär att hovrättens domslut ska fastställas.

17. Med hänsyn till utgången i målet ska konkursboet utge ersättning för JHs rättegångskostnader. Yrkat belopp är skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, Martin Borgeke, Dag Mattsson och Anders Eka (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Alexander Nilsson